AUTOGRAFE DIN COLECŢIA DE CARTE A SCRIITORILOR TÂRGOVIŞTENI

Gabriela Niţulescu

Leagăn al primei tipărituri româneşti, Târgovişteа este locul unde s-au format şi au scris reprezentanţi de seamă ai culturii noastre, oraşul unde s-au născut primele inspiraţii poetice, iar gândul scrisului în limba română a trecut, prin timp, de la *Coresi* la *Antim Ivireanu*, de la *Cârlova* la *Heliade*, de la embrionul generos al literaturii vechi la maturitatea celei moderne. Oraşul a închinat ţării o întreagă falangă de premergători ai unităţii culturale şi politice româneşti, dar a găzduit şi alte talente ale literaturii şi culturii noastre, ale căror scrieri i-au proslăvit virtuţile patriotice. Omagiul vechii cetăţi de scaun a Ţării Româneşti a fost dublat de dragostea cu care marile talente şi-au aflat aici locul, mereu, dar şi de munca plină de râvnă a iubitorilor de cultură, a celor care s-au îngrijit de păstrarea cărţii şi a elementelor legate de ea. Cu precădere în perioada interbelică — un moment de efervescenţă spirituală deosebită, când Târgovişteа regăseşte aici marile valori ale literaturii şi culturii naţionale — eforturile îndreptate spre adunarea şi păstrarea unor opere valoroase au căpătat aspecte concrete, materializate în reunirea unor ediţii princeps, exemplare de carte rară, documente şi manuscrise, obiecte legate de marile personalităţi dâmboviţene. Era o acţiune de suflet, operă a câtorva entuziaşti, care îşi doreau organizarea unui muzeu local şi repunerea la locul cuvenit a celor ce străluciseră pe cerul Târgovişteі. Chiar şi după organizarea muzeului local (ianuarie 1944), lucrurile adunate cu grijă şi dragoste erau puţine; prin eforturi susţinute de o intensă muncă de cercetare, s-a reuşit reunirea multor volume ale scriitorilor târgovişteni, a

https://biblioteca-digitala.ro

manuscriselor, a unei bogate corespondenţe literare, alături de fotografii şi alte obiecte, toate incluse în interesantul "Muzeu al scriitorilor dâmboviţeni", organizat în decembrie 1968.

Multe din cărţile care constituie colecţia de scriitori, carte străină şi literatură contemporană au însemnări manuscrise, autografe şi ex-librisuri interesante, din descifrarea cărora se poate cunoaşte istoria bogată în învăţăminte a cărţilor, respectul datorat lor, dar şi sentimentul adânc al prieteniei pentru omul de cultură, al dragostei şi înţelegerii umane.

În cele ce urmează, ne vom ocupa tocmai de aceste aspecte, prin prezentarea unor autografe inedite ale scriitorilor români şi oamenilor de cultură străini, autografe aflate în colecţiile Complexului Naţional Muzeal „Curtea domnească" şi care, credem, pot interesa în egală măsură pe cercetătorii istoriei literare, pe bibliofili, pe cei ce iubesc literatura.

Dintre aceste autografe, cele mai relevante ni se par a fi elementele din colecţia de carte a scriitorului *Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti*, colecţie bogată în ediţii princeps, ediţii revăzute, ediţii îngrijite din Pompiliu Eliade, Herbert Spencer, Emile Faguet, Edmond Bouty, Ferdinand Brunetière, Emil Durkheim, A. Hannequin, Jean Jaurés, I. Ioteyko, M. Stefanowska, Henri Bergson, H. Taine, Ch. Louandre, Al. Dumas, Saint-Simon. Acestor ediţii li se adaugă — într-o altă încăpere a muzeului — ediţii bibliofile din Schiller, V. Hugo, Lamartine etc.

Semnate de mulţi prieteni ai scriitorului, autografele reflectă relaţiile dintre ei, dragostea de carte a lui Brătescu-Voineşti, dar şi un omagiu pe care autorii sau traducătorii îl aduc târgovişteanului-scriitor, membru al Academiei Române încă din anul 1918.

În ideea acestor relaţii de prietenie şi de respect reciproc, începem prezentarea cu autograful psihologului *Ion Rădulescu-Pogoneanu*, coleg la Universitate şi prieten cu *Brătescu-Voineşti*, căruia

https://biblioteca-digitala.ro

îi împărtăşea — în bogata corespondenţă pe care muzeul o posedă — gândurile şi proiectele sale, ideile literare, politice şi sociale pe care le avea, simpatiile şi atitudinea faţă de contemporani, pe o traducere din *Heinrich Pestalozzi*, *„Leonard şi Ghertruda, o carte pentru popor"*, partea I şi II, Tipografia cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1909, şi care are ca subtitlu „tradusă în româneşte şi însoţită de o introducere de Ion A. Rădulescu-Pogoneanu". Pe pagina de titlu, Rădulescu-Pogoneanu scrie: *„Mult iubitului meu prieten, Ionel B. Voineşti, cu frăţească iubire. I.A. Rădulescu, 24 octombrie 1909"*. Păstrată în familie, lucrarea a intrat în patrimoniul nostru odată cu înfiinţarea Muzeului scriitorilor, când s-a îmbogăţit şi colecţia de manuscrise, între care multă corespondenţă între Rădulescu-Pogoneanu şi Brătescu-Voineşti sau familia acestuia. Fiul scriitorului, pictorul *I.A.A. Brătescu*, mărturisea în 1974, chiar în casa tatălui său, că păstrează despre Rădulescu-Pogoneanu o amintire plină de duioşie, cu imaginea unui om sensibil, a unui prieten delicat şi atent, a unui om de o cultură deosebită. La moartea acestui nepreţuit prieten al său (martie 1945), Brătescu-Voineşti va fi foarte afectat şi va reuni cu grijă toate scrisorile şi celelalte lucrări rămase de la prietenul său. Prieten care nu a fost numai un remarcabil profesor universitar, ci şi membru în comitetul de conducere de la „Convorbiri literare", cel care a publicat „Însemnările zilnice" ale lui Titu Maiorescu — personalitate faţă de care, împreună cu scriitorul Brătescu-Voineşti, a nutrit un mare respect şi o afecţiune profundă.

O altă lucrare are ca autor tot un prieten al scriitorului, pe savantul *Grigore Antipa*. Este vorba de volumul *„Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice"*, apărut în 1921, acum în ediţia realizată la Bucureşti în anul 1941, în limba germană, sub titlul *„Die Donau, Ihre Politische und Wirtschaftliche Bedetungum leben des Rümanischen Volkes"*, Bukarest, Die Dacia, 1941. Pe această ediţie,

https://biblioteca-digitala.ro

autorul scrie, pe pagina de titlu: *„Domnului coleg şi bun prieten Ionescu (? — n.n.) Brătescu-Voineşti în semn de deosebită afecţiune. Gr. Antipa"*. Este un exemplar foarte bine păstrat, pe care — după informaţiile primite de la fiul scriitorului în 1973 — Brătescu-Voineşti îl aprecia foarte mult. Să credem că a contribuit la această preţuire şi dragostea scriitorului pentru natură şi pescuit — patima din urmă fiind egalată doar de cea a marelui *Mihail Sadoveanu*? Mai mult ca sigur. Mai ales că în biblioteca scriitorului se află şi un volum al acestui prieten al lui, *Mihail Sadoveanu*, cu care de altfel, în momentul apariţiei acestui volum (1943) nu mai era în bunele relaţii de dinainte. Ne referim la lucrarea *„L'Auberge d'Ancoutza"* (apărută în limba română în 1928) şi pe care *Yves Augier* o traduce în anul 1943, la editura Alcan din Paris. Foarte bine păstrat, exemplarul din muzeul nostru are pe pagina de titlu autograful traducătorului, în limba franceză: *„A Monsieur I. Brătescu-Voineşti hommage du traducteur. Y. Augier, 1943, Didier"*. Cu nostalgie — îşi amintea pictorul *Alexandru Brătescu* — scriitorul, tatăl său, privea volumul prietenului Sadoveanu şi îşi rememora frumoasele peregrinări de pe Valea Frumoasei, memorabilele colocvii, înainte de a se produce ruptura între ei.

Şi o ultimă lucrare, care completează interesantele studii de psihologie şi filozofie aflate în biblioteca scriitorului: *„L'idéal créateur, essai phycho-sociologique sur l'évolution sociale"* de *Dumitru Drăghicescu*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1914. Cu un scris îngrijit, autorul — şi el prieten cu Brătescu-Voineşti — notează pe prima pagină a lucrării, tot în limba franceză: *„A Monsieur Ion Al. Brătescu-Voineşti avec les plus sincères sentiments de sympathie et d'admiration. Bucarest, 20 octobre 1914. D. Drăghicescu"*. Volumul provine tot de la familia scriitorului.

Şi, pentru a încheia prezentarea autografelor din colecţia lui

https://biblioteca-digitala.ro

Brătescu- Voineşti, să-l amintim pe cel al scriitorului însuşi, aflat pe pagina de titlu a volumului *„Din pragul apusului"*, apărut în 1935. Sunt rânduri care sintetizează, credem, cel mai bine spiritul şi clarviziunea sa. Pentru că spune *Brătescu-Voineşti, „o cât mai activă osmoză între popoare este cel mai eficace mijloc pentru realizarea înfrăţirii lor"*.

Fără a considera încheierea prezentării complete a tuturor autografelor din colecţia de carte a scriitorilor târgovişteni, să amintim aici — în acelaşi cadru de afecţiune profundă şi puternică spiritualitate — dedicaţia făcută pe numărul patru din volumul II al lucrării *„Magazin istoric pentru Dacia"*, pe care *August Treboniu Laurian* scrie: *„Domnului Eliade* (Rădulescu — n.n.) *de la Autori"*. Autorii, adică Treboniu Laurian şi Nicolae Bălcescu, ultimul legat afectiv şi spiritual de Târgovişte şi de Heliade Rădulescu. Noi am menţionat şi acest autograf, pentru că lucrarea — achiziţionată în 1972, cu întreaga colecţie a revistei — s-a aflat în posesia familiei Brătescu, la un moment dat, apoi a intrat în posesia altcuiva. Şi pentru că am considerat, în prezentarea succintă a unor mărturii privind nume de rezonanţă ale culturii româneşti că este de datoria noastră — începând cu nepotul marelui literat şi paşoptist — să terminăm studiul cu însuşi Ion Heliade Rădulescu, precursor al lui Brătescu-Voineşti în iubirea şi protejarea cărţii, a respectului pe care ea îl impune.

https://biblioteca-digitala.ro

DES AUTOGRAPHES DE LA COLLECTION DE LIVRE DES ÉCRIVAINS DE TÂRGOVIŞTE

RÉSUMÉ

L'étude présente quelques autographes des collections du Musée départemental Dâmbovitza, sur des livres imprimés en Roumanie ou sur des traductions. Les autographes appartiennent aux écrivains ou aux savants roumains. (Rădulescu-Pogoneanu, Grigore Antipa, Brătescu-Voineşti, August Treboniu Laurian). En même temps on présente des livres roumains traduits à l'étranger, par Yves Augier et par D. Drăghicescu.

https://biblioteca-digitala.ro